

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

ZAVOD ZA PRESTAJNAJE KAZNI ZAPORA LJUBLJANA ODDELEK NOVO MESTO

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

► **Tip lokacije:** javni, zavod za prestajanje kazni zapora za (obsojence z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora ter mlajše polnoletne obsojence (do 23. leta starosti) z območja sodnega okrožja Krško in Novo mesto, če so obsojeni na kazen zapora do šestih mesecev ali jim ostanek kazni po vštetju pripora ne presega šestih mesecev zapora).

► **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** priporniki, obsojenci in osebe zoper katere se izvršuje uklonilni zapor.

► **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** 35 (od tega je 16 mest namenjenih priporu, 13 obsojencem in 6 uklonilnem zaporu), dejansko je nameščenih 14 obsojencev¹, 28 pripornikov², 4 na izvrševanju uklonilnega zapora – skupaj 46 oseb (od tega 5 odsotnih). Kar pomeni, da je priporna kapaciteta presežena za skoraj 100%.

Potek obiska in priprava poročila:

► Obisk je bil najavljen. Opravljen je bil **31. januarja 2012.**

► **Skupina za obisk:** dva predstavnika Varuha (specialist kriminalističnega preiskovanja, univerzitetna diplomirana pravnica) in predstavnica nevladnih organizacij Inštitut Primus).

► **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z vodjo oddelka. Sledil je ogled bivalnih in ostalih prostorov na oddelku, razgovor z zaprtimi osebami ter zaključni razgovor z vodjo oddelka.

¹Od teh sta bila dva odsotna: eden namreč prestaja kazen po 12. členu ZIKS-1, le ob vikendih, drugemu pa je izvrševanje kazni iz zdravstvenih razlogov prekinjeno.

²Od tega dva na begu in eden nameščen v psihiatrično bolnišnico.

► **Poročanje:** poročilo o obisku smo po pošti posredovali Generalnemu uradu Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: GUURSIKS), zavodu pa v vednost 2. 3. 2012, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči njegova stališča; tozadevni odgovor smo prejeli 5. 4. 2012, torej 34. dan po odpremi.

► DPM je posebej pohvalil

- nekaj plastičnih igral za otroke³,
- prakso osebja, ki ob delitvi hrane in po prevzemu pladnjev po sobah preveri, kakšen pribor je bil posamezniku izročen zraven obroka in ali je bil ta v celoti vrnjen. Takšna praksa vsekakor prispeva k dodatni varnosti v Oddelku.

³Nenadzorovani obiski se izvajajo zunaj zavoda, na travniki, ki je sedaj ograja. Tikaj smo opazili nekaj plastičnih igral za otroke.

DPM: predlagamo, se v oddelku določi maksimalno število oseb, ki jih je mogoče namestiti v pripor in kako ukrepati v primeru, če se to število preseže⁴.

GUURSIKS: pojasnjujemo, da je že bil sprejet dogovor z vodstvom tega oddelka, da se v primeru, ko je kapaciteta 28 zaprtih oseb presežena, nemudoma začne postopek za premestitev zaprtih oseb v druge zavode oziroma oddelke. V letu 2011 je bilo iz Oddelka Novo mesto v druge zavode in oddelke premeščenih 16 pripornikov.

DPM: predlagamo, da ZPKZ Ljubljana prednostno poskrbi za dokončno usklajitev navedenih aktov z določbami ZIKS-1, saj se je rok iz 264. Člena ZIKS-1 že iztekel⁵.

GUURSIKS: pojasnjujemo, da je predlog sprememb in dopolnitev omenjenega hišnega reda pripravljen in je v fazi preučevanja oziroma podajanja pripomb in dodatnih predlogov.

DPM: predlagamo, da Oddelek redno skrbi za pleskanje sten v bivalnih prostorov, po možnosti v svetlele barve, saj bo s tem vzdušje v njih manj turobno. Ne glede na trenutno finančno situacijo pa so tudi tla v celotnem Oddelku potrebna temeljite obnove, saj so obstoječa dotrajana ter zamenjava starih kovinskih postelj z novimi⁶.

GUURSIKS: pojasnjujemo, da v Oddelku zavoda Novo mesto vsako leto prepleskajo vse bivalne in ostale spremljajoče prostore. V letu 2012 so s pleskanjem, ki ga izvajajo obsojenci, pričeli že 2. 2. 2012, kljub temu, da je Oddelek zavoda Novo mesto planiral zamenjavo talnih oblog v prostorih, v katerih bivajo zaprte osebe in parket v upravnih prostorih ter zamenjavo keramičnih ploščic v WC, do realizacije ni prišlo, saj ta dela sodijo v vzdrževalna dela, za kar pa zavod Ljubljana ni imela na razpolago potrebnih sredstev. Kovinske postelje so bile v štirih priporniških bivalnih prostorih zamenjane

⁴V Oddelku so nameščeni tako priporniki, kot tudi obsojenci, ki jim je izrečena kazen zapora do 6 mesecev, in osebe, zoper katere se izvršuje uklonilni zapor. Uradna zmogljivost Oddelka je nespremenjena – 35 oseb. Od tega je 16 mest namenjenih priporu, 13 obsojencem in 6 uklonilnemu zaporu. V času obiska je bilo v Oddelku nameščenih 14 obsojencev (od teh sta bila dva odsotna: eden namreč prestaja kazen po 12. členu ZIKS-1, le ob vikendih, drugemu pa je izvrševanje kazni iz zdravstvenih razlogov prekinjeno), 28 pripornikov (od teh dva na begu in eden nameščen v psihiatrično bolnišnico) ter 4 na izvrševanju uklonilnega zapora. Skupaj je bilo torej nameščenih 46 oseb (od teh 5 odsotnih). Priporna kapaciteta je bila torej ponovno presežena za skoraj kot 100%.

⁵Bivanje v Oddelku sicer še vedno poteka v skladu s Hišnim redom Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana z dne 25. 5. 2001, ki je bil nazadnje spremenjen 1. 2. 2008 in z Dnevnim redom z dne 5. 7. 2002, ki je bil spremenjen oziroma dopolnjen 9. 7. 2008. Ti akti tako še niso usklajeni z Zakonom o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1 usklajenih aktov že v teku. Tako jih je Zavod za prestajanje kazni Ljubljana (ZPKZ Ljubljana) že pripravil, Oddelek pa je nanje podal pripombe. Hišni in dnevni red za izvrševanja pripora pa sta usklajena, oba sta bila sprejeta 15. 2. 2011.

⁶Bivalni prostori so od zadnjega obiska DPM sicer bili prepleskani, vendar bo to kmalu treba ponoviti, saj so stene spet umazane. V vseh sobah bivalnega oddelka je zaradi gostih mrež na oknih in bližine zidov zunaj bivalnih prostorov zelo slaba dnevna svetloba. Poleg tega so tla v celotnem Oddelku dotrajana in zgolj s čiščenjem, pa naj bo to še tako temeljito, ni mogoče vzbuditi občutka snažnosti prostorov. Stanje je še toliko slabše v sobah, kjer stare, dotrajane kovinske postelje še niso bile zamenjane.

z osmimi pogradi te sobe pa so bile opremljene tudi z lesenimi mizami in stoli. Spričo pomanjkanja finančnih sredstev je torej realno mogoče v Oddelek zavoda Novo mesto nastavitvene pogoje izboljšati le postopoma, za kar se Generalni urad ves čas prizadeva.

DPM: predlagamo, da osebje Oddelka vestno opozarja na spoštovanje Hišnega reda s tem prepovedi kajenja v spalnicah⁷.

GUURSIKS: tovrstne kršitve hišnega reda sicer niso pogoste, niso pa povsem odpravljene, kljub dejstvu, da zaposleni v oddelku nenehno opozarjajo kršitelje in odstranjujejo pepelnike iz bivalnih prostorov.

DPM: predlagamo, da se vsaj dva pepelnika namestita tudi na sprehajališču⁸.

GUURSIKS: oddelek zavoda je poskrbel, da so na sprehajališču postavljene kovinske ognjevarne posode za odlaganje cigaretnih ogorkov. Podobno je oddelek zavoda že naročil še tri kovinske pepelnike, ki jih bo predvidoma dobil marca 2012 in jih postavil na sprehajališče.

DPM: predlagamo takojšnjo popravilo vrat v obsojeniškem prostoru št. 4 (vhod v manjšo spalnico).

GUURSIKS: pojasnjujemo, da je oddelek zavoda te ugotovljene pomanjkljivosti že opravil

DPM: predlagamo, takojšnjo namestitve penastih žimnic z ustreznim (pranimi) prevlekami⁹.

GUURSIKS: pojasnjujemo, da je oddelek zavoda te ugotovljene pomanjkljivosti že opravil

⁷Ob pregledih obsojeniškega dela smo opazili, da zaprte osebe kadijo tudi v sobah (pepelniki na nočnih omaricah), čeprav je v skladu s Hišnim redom kajenje dovoljeno le v dnevnem prostoru.

⁸V času obiska smo na sprehajališču opazili, da osebe na sprehodu odvržejo ogorko kar na tla (drugam jih niti ne morejo), za njihovo razgradnjo pa očitno skrbi narava sama, saj so tla sprehajališča prekrita z ogorki.

⁹V bivalnem prostoru številka 5 je bila na (sicer nezasedeni) postelji nameščena penasta žimnica brez prevleke. DPM je vodjo Oddelka že ob obisku opozoril, da morajo biti penaste žimnice, ki nimajo prevleke, zaradi higiene odstranjene iz bivalnih prostorov. Pena na ležiščih mora biti v ustrezni prevleki.

DPM: predlagamo, da se preučijo možnosti za drugačno razporeditev obiskov, da bi se lahko tudi tistim zaprtim osebam, ki ne morejo sprejemati obiskovalcev zunaj Oddelka, zagotovil primerna diskretnost v času obiska¹⁰.

DPM: predlagamo, da vodja oddelka v sodelovanju z ZPKZ Ljubljana oziroma URSIKS poišče možnosti za zagotovitev dela več obsojencem in predvsem pripornikom, ki to želijo¹¹.

GUURSIKS: pojasnjuje, da si vodja oddelka v sodelovanju z vsemi, ki so odgovorni za zagotovitev dela zaprtim osebam, v mejah realnih možnosti nenehno prizadeva, kar kažejo tudi podatki o številu zaprtih oseb, ki jim je delo v tem oddelku omogočeno. Od skupnega števila štirinajst obsojencev je bilo delo omogočeno osmim obsojencem, trije obsojenci za delo iz zdravstvenih razlogov niso bili sposobni, eden je delo odklonil, za enega pa so se urejale formalnosti za razporeditev na delo. Res je, da nobenemu izmed pripornikov delo ni bilo omogočeno, vendar je tovrstnim zaprtim osebam delo še mnogo težje zagotoviti kot obsojencem, na eni strani iz razlogov varnosti ali zagotovitve uspešne izvedbe kazenskega postopka, na drugi strani pa zato, ker morajo biti priporniki po veljavnih predpisih kazenskega postopka, na drugi strani pa zato, ker morajo biti priporniki po veljavnih predpisih ločeni od obsojencev in oseb zoper, katere se izvršuje uklonilni zapor.

¹⁰Režim obiskov in telefoniranja je ostal nespremenjen. V prostoru za obiske smo opazili igrače, namenjene najmlajšim obiskovalcem, kar velja pohvaliti. Obiskom so namenjeni tri mize s po štiri stoli. V istem prostoru se izvajajo tudi nadzorovani obiski – za stekleno pregrado. Zaradi majhnosti prostora obiskovalci večkrat čakajo, da pridejo na vrsto za obisk. Ob polni zasedenosti je v tako malem prostoru gneča.

¹¹Ob tem DPM ponovno opozarja, da napovedi URSIKS (od odzivnega poročila na obisk DPM v letu 2008), še vedno niso uresničene. V odzivnem poročilu o obisku v letu 2010 to Generalni urad Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij sicer opravičuje z obstoječo ekonomsko situacijo, prostorsko stisko in kratkimi zapornimi kaznimi. DPM meni, da to ne sme biti razlog, zaradi katerih ne bi bilo mogoče zagotoviti vsaj nekajurne dneve zaposlitve obsojencem in predvsem pripornikom, ki so sedaj povsem brez nje. Zaprte osebe namreč niso osebe, ki bi lahko bile na trgu delovne sile, zato je zanje z ustreznim pristopom treba zagotoviti delo oziroma zaposlitve, na katero trenutna ekonomska situacija nima vpliva.

DPM: predlagamo, da GUURSIKS preuči nastalo problematiko v zvezi z zagotovljenem zdravniškega osebja (zdravnika, zobozdravnika in psihiatra) s strani Zdravstvenega doma in najde ustrezno rešitev – po potrebi tudi s pomočjo in v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje¹².

GUURSIKS: vpliva na odločitev Zdravstvenega doma ob večkratni menjavi zdravstvenega tima nimamo, saj je to v kadrovski domeni Zdravstvenega doma. Problematika, ki se je pojavila ob prehodu zdravstvene oskrbe obsojencev v javno zdravstveno mrežo, že rešujemo s pristojnim Ministrstvom za zdravje in sicer v sklopu Aneksa k Splošnemu dogovoru za leto 2012. V sodelovanju in z pomočjo Ministrstva za zdravje pristopamo tudi k sklepanju pogodb med zavodi za prestajanje kazni zapora in regijskimi Zdravstvenimi domovi, kjer bodo jasno določeni zdravstveni timi in njihovi termini oziroma ordinacijski časi v zavodih in njihovih oddelkih.

DPM: predlagamo, da vodja skupaj z URSIKS najde način, kako bi lahko zdravila zaprtim osebam razdelil zdravstveni delavec, saj to presega tako znanje, kot tudi naloge in pooblastila pravosodnih policistov¹³.

GUURSIKS: se strinjamo z Varuhom, da je razdeljevanje zdravil zaprtim osebam v domeni zdravstvenega osebja in to načelo upoštevamo v zavodih, kjer obstajajo kadrovske možnosti. Ker razdeljevanje zdravil s strani zdravstvenega osebja ni možno, to nalogo opravljajo pravosodni policisti, saj ocenjujemo, da to ne presega njihovega znanja. Dodatna zaposlitev zdravstvenega osebja znotraj Generalnega urada glede na sistematizacijo in trenutno razmere v državi ni mogoče.

¹²Že v uvodnem domu razgovoru je vodja izpostavila, da sodelovanje z Zdravstvenim domom Novo Mesto ni dobro. Ta namreč pogosto zamenja zdravnika (to velja tako za zdravnika, zobozdravnika in psihiatra), kot tudi termine, ki se ne ujemajo z obstoječim hišnim redom. Vodja Oddelka je Zdravstveni dom na izpolnjevanje njegovih obveznosti že opozorila, vendar izboljšala tega odnosa ni.

¹³Vodja je pojasnila, da sicer prihaja zdravnik v Oddelek dvakrat tedensko po dve uri, psihiater pa enkrat na teden, prav tako za dve uri. Nujno medicinsko pomoč zagotavlja zdravstveni dom. Medicinska sestra prihaja v teamu z zdravnikom, sicer pa prihaja trikrat tedensko po dve uri še zdravstveni tehnik. Ta med drugim tudi razdeli zdravila v dozatorje, pravosodni policist jih nato delijo zaprtim osebam po navodilih zdravnika in zdravstvenega tehnika.

DPM: poudarjamo, da mora biti ureditev primernega prostora, (ki ga Oddelek očitno potrebuje) za izločitev oseb po 236. člen ZIKS-1, v katerem bo zmanjšana nevarnost za (samo)poškodbo, prednostna naloga GUURSIKS. Do ureditve takšnega prostora pa DPM predlaga, da se Oddelek uporabi 236. člen ZIKS-1 v največji možni meri¹⁴.

GUURSIKS: pojasnjuje, da se ta prostor v Oddelku Novo mesto že sedaj uporablja zelo redko in samo za krajši čas. Če pa je katera od oseb v prostor za izločitev nameščena, pravosodni policist nad njo izvaja neprekinjeno nadzorstvo, zato je nevarnost samopoškodbe v celoti zaključena. Poleg tega imajo tudi v sedanjih pogojih pravosodni policist možnost in nalogo, da preprečijo (samo)poškodovanje z uporabo prisilnih sredstev, to je vklepanje roke in noge. Glede na to, da je prostor tudi pod video nadzorom, lahko pravosodni policisti ukrepajo nemudoma. S preventivnimi ukrepi prenehajo takoj, ko oseba preneha z agresivnim vedenjem. Vsekakor bomo ureditev tega prostora uvrstili v plan investicijskega vzdrževanja, realizacija pa bo odvisna od zagotovljenih finančnih sredstev.

DPM: predlagamo, da GUURSIKS preuči kakšne so možnosti za lažjo dostopnost prevajalcev oziroma tolmačev. Brez odlašanja pa naj poskrbi za prevode hišnih in dnevnih redov v vseh zavodih za prestajanje kazni – najprej v uradne evropske jezike in jezike sosednjih držav, nato (po njihovi uskladitvi) pa še v vse druge potrebne jezike¹⁵.

GUURSIKS: pojasnjuje, da ta oddelek v mejah realnih možnosti spoštuje določbo 209. Člena Zakona o izvrševanju sankcij, po kateri mora zavod obsojenca, ki ne obvlada uradnega jezika, seznaniti z gradivom in svojim delom v njegovem jeziku in mu omogočiti, da spremlja postopek po tolmaču. Po stališču Generalnega urada, je prav, da se Oddelek zavoda Novo mesto obrača na

¹⁴DPM tako ne ugotavlja, da bi se v oddelku prisilna sredstva uporabljala prekomerno. Kljub temu pa moramo ponovno opozoriti, da je prostor za izločitev ostal nespremenjen, torej neprimeren. URSIKS je sicer v zadnjem odzivnem poročilu že pojasnila. Da ni dovolj finančnih sredstev in da se zato prenova prostora kljub temu, da ni ustrezno opremljen, še vedno uporablja, čeprav očitno res za nujno potreben čas. DPM ponovno poudarja, da prostor, ki ga Oddelek uporablja kot prostor za izločitev, nima česar lahko pride do (samo)poškodovanja v ta prostor nameščene osebe. Soba je sicer opremljena z videonadzorom, iz zaznamkov o izločitvi tudi razberemo, da se nad osebo vrši redni fizični nadzor (5 do 10 minutni), vse to pa kljub temu ni dovolj, da bi se preprečile morebitne negativne posledice.

¹⁵Ob obisku smo ugotovili, da imajo v Oddelku velike težave s sporazumevanjem tujcev, ki ne razumejo nobenega od svetovnih jezikov, ali vsaj jezika narodov iz bivše Jugoslavije. V Oddelku je bil že 20 dni v priporu nameščen Albanec, ki je članom DPM izjavil, da razume samo albansko. Tudi nismo prejeli zadovoljivega pojasnila, v katerem jeziku so mu bile predstavljene njegove pravice v Oddelku, oziroma dnevni in hišni red. Sodne odločbe sicer prejema v svojem jeziku, druga komunikacija z njim pa je praktično nemogoča. Vodja je pojasnila, da se vedno najde kakšen način, na katerega se lahko s tujcem opravi vsaj najnujnejša komunikacija (ali pomagajo ostale zaprte osebe, ali odvetnik, ali katoliški duhovnik ipd.), vendar tudi sama meni, da bi moral biti problem rešen na višji ravni in za vse primere. Po njenem mnenju bi bila najenostavnejša rešitev ta, da bi prevajalce iz kazenskega postopka lahko uporabil tudi Oddelek, saj gre vendar za izvrševanje odločbe iz kazenskega postopka.

ustrezna diplomatska in konzularna predstavništva, vendar le v primeru, kadar zaprte osebe želijo oziroma podajo soglasje, da želijo z njim vzpostaviti stik. Ker pa citirana določba Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da mora zavod obsojencu, ki ne obvlada uradnega jezika omogočiti, da spremlja postopek po tolmaču, je nesporno, da oddelek, v primerih, ko se z zaprto osebo ne more sporazumevati, to stori s pomočjo tolmača. Pojasnjujejo tudi, da so bili hišni in dnevni redi zavodov že prevedeni v angleški jezik, v zavodih na dvojezičnem območju pa tudi v tuj jezik, ki se uporablja na tem območju.